

Ավետիք Իսահակյան

Աղա Նազարը

Նազարը մի փոքրիկ գյուղի գգիր էր, ծույլ ու աղքատ և մանավանդ շատ վախկոտ մարդու մեկն էր, բայց սիրում էր մեծ-մեծ խոսել և գլուխ գովել: Հաստիկ ու կարճ էր հասակով, հաստ գոտի էր կապում, որի մի կողմից միշտ քաշ էր ընկած կարմիր մեծ թաշկինակը, իսկ մյուս կողմը միշտ խրած կար գրիչ-մեկանի տուփը:

Ինչպես էր պատահել, որ գյուղի հանգուցյալ տերտերից մի քիչ գրել-կարդալ էր սովորել, և այդ պատճառով էլ գյուղի միակ «գիտնակ-կարդացվոր» մարդն էր համարում իրեն:

Մի աչքաբաց կնիկ ուներ, որ օր ու գիշեր հարևանների դռանը աշխատում էր ու հաց էր թխում, կով կթում... և դրանով տունը պահում: Նազարն իր գգիրի պաշտոնից ստացած չնչին բանը տալիս էր ծխախոտի և օղիի. տան համար օգուտ չունեք, դեռ լավ էր, որ ցերեկն էլ փորը դուրս էր գցում այս ու այն հարևանի կամ ռեսի տանը, եթե ոչ խեղճ կինը անկարող էր կշտացնել Նազարին, որ բախտի տվածով՝ անհագ ախորժակի տեր էր: Ո՛չ տղա ունեին, ո՛չ աղջիկ, միայն մի սև էշ ունեին, մի քանի հավ և մի աքլոր: Գյուղի եզերքին էլ երկաշքանի մի փլփլկած խրճիթ ունեին. մի աչքում մարդ ու կին էին պառկում, մյուսումն էլ էշն ու աքլորի ընտանիքը: Այնպես փլփլկած էր խրճիթը, որ երբ հավերը երդիկը քջուջ էին անում, հողը մաղվում էր անձրևի պես, իսկ վայ թե էշը իր փողը փչեր-ողջ խրճիթը կողողողար: Եվ երբ քամի էր լինում, մազ էր սնում, որ տունը թևի տակ դներ ու տաներ:

- Ա՛յ մարդ, - գանգատվում էր կնիկը, - ոչ բարով ես էլ աշխարհք մտա, մարդ առա. Էսպես էլ օ՞ր կլինի, Էսպես էլ ապրուստ կլինի, որ մենք ենք անում:
- Ի՞նչ անեն , ա՛յ կնիկ, - ասում էր Նազարը, - ես էլ գիտեմ, որ գեշ է. ճարս ի՞նչ:

Էս աշխարհքիս վրա, ինչքան ես հասկացա, ավելի լավ է մարդ մի մատնոց
բախտ ունենա, քան մի կարասս խելք... թե չէ, դու ասա, ես հո՞ խելատ չեմ,
պատճառն ի՞նչ է որ աղքատ եմ:

- Խելատ չես, բայց խելոքի պես էլ չես: Չէ՞ որ , այ՛ մարդ, բախտս ո՞րն է, հո
նստածդ տեղը պուտուկով ոսկի չպիտի՞ գտնես: Գնա՛, - խրատում էր խեղճ
կնիկը, - գնա՛, գլուխդ քարին տուր, քարը գլխիդ, տե՛ս փող չե՞ս վաստակի,
մարդ չե՞ս դառնա:

- Կնի՛կ, դու կնիկ ես . փուչ կխոսիս: Ասել եմ ու էլի կասեմ, թե բախտն է բանը.
բախտը որ տա մարդուս, նստած տեղն էլ կուտա: Ի՞նչ է, ես ու՞մից պակաս
տղամարդ եմ, որ ողջ գեղի գիտունը ես եմ, բայց արի տես, որ բախտ չունիմ:
Ռեսն ի՞նչ է իմ քովս, Տերտերանց Պողոս աղան ի՞նչ է իմ քովս. նրանց ես մի
բրդուճ կանեմ, կուտեմ՝ թե՛ խելքի, թե՛ կտրիչության կողմից, բայց տե՛ս որ նրանք
բախտ ունին ու էստեղից էլ գոմշի տկով ոսկի:

- Հա՛, դու էիր պակաս նրան չհավանելու, - ծաղրում էր կնիկը, - հլա՛ մեկ քիթ ու
բերանդ սրբիր, նոր խոսիր: Մարդաչնման - մարդաչհավան:

Պապանձվի՛ր, - գոռում էր Նազարը, - կնիկն ի՞նչ է, որ իր գլխավորի վրա էսպես
ամբարտավան բերան բանա...

Ա՛խ, բախտ չունեմ, բախտ որ ունենայի, թագավորի աղջիկը կնիկս կլիներ, չէ թե
քեզ պես անզգամը: - Ու գայրացած դուրս էր թռչում , դուռը թափով զարկում
խեղճ կնկա երեսին, նստում էր սև էշը, մի ձեռքով երկայն մահակը բռնած, մյուս
ձեռքով դաստակը ժանգոտ թրի, որ իբրև գգիր կապել էր մեջքին և
ասպանդակելով էշը քշում էր գյուղամեջ: Գնում էր և քթի տակ ինքն իրեն հետ
խոսում. «Մարդս բախտ պիտի ունենա, բախտ: Խելք, կտրիճություն դարդակ
բաներ են»:

Գյուղի երեխաները վազ էին տալիս նրա հետևից ու բղավում.

Բարո՛վ տեսանք, փշան Նազար, էդ հրեղեն ձիով ավազակները բռնելու՞
կերթաս, բարի՛ հաջողում:

Կատաղում էր Նազարը, երկայն մահակով հարվածում էր ասին ընկած
չարածճիներին:

Ձեննե՛րդ, լակոտներ, ես ձեր հոր տեղն եմ , ձեր հորից մեծ մարդ եմ, ես Աղա
Նազարն եմ: Սուսե՛ք, թե չէ թրով ականջներդ կկտրեմ:

Մեղա՛, մեղա՛, Աղա Նազար, բարով եկար, Աղա Նազար, բարով եկար:

Ապրի՛ք, ձագուկներս, էդպես ասեք - Աղա Նազար:

Եվ գոհ ու գվարթ գնում թր Նազարը, բերնին դրած չիբուխը, որից ծուխը բարձրանում էր թոնրի պես գնում էր ռեսի դռան առաջ կանգնում: Ռեսի հրամանները տանում էր այս տանից այն տունը, մի տեղ - ճուտ էր ուտում, մի ուրիշ տեղ՝ մածոն, մի տեղ մի օղի էր վայելում, մի ուրիշ տեղ՝ մի հավկիթ կուլ տալիս:

Օրը մթնում էր, և Ադա Նազարը կուշտ ու հարբած, իր իշու հետ դառնում էր տուն:

Մի երեկո խեղճ կնիկը վառել էր օջախը, վրան դրել էր ջրով լի մի կավե աման, մեջն էլ մի քանի հաստ կարմիր տակ:

Նազարը աղայի նման թիկն էր տվել խոտի բարձին. Ամեն օրվա պես այսօր էլ գլուխը տաք էր՝ առյուծի կաթ կար փորի մեջ. հա՛, թիկն էր տվել, չիբուխը վառել ու միտք էր անում:

- Ա՛յ կնիկ, միտք եմ անում աշխարքի բանը. Մեր գեղը ինձնից խլոքք, բանգետ ու կտրիճ մեկը չկա: Էսօր ռեսին ու գեղի իշխաններին, կուզեմ ասել՝ իշխաններին Էնպես իմաստուն բաներ ասացի, որ բերանները բաց մնացին, բայց օգուտն ի՞նչ: Կինը լուռ էր, սիրտ չունեի խոսելու. այսօր խեղճը առավոտից մինչև երեկո ոտքի էր եղել, հարևանի բուրդն էր լվացել գետի մեջ ու սաստիկ հոգնել էր:

Կնի՛կ, ասել է աստղը, թե բախտը որ կա, ոսկի հավկիթ ածող մի կույր հավ է, որ անարժանների գոգի մեջ է իր բնկալը դնում: Ի՛նչ իմաստուն խոսք:

Ադա Նազարը, քեֆը տեղը, խոսում էր ու խոսում, առանց պատասխան անելու: Հաց կերան, պրծան, պատրաստվեցին քնելու: Սովորույթ էր, որ քնելուց առաջ, միշտ, իրար հետ ելնում էին իշուն նայում, խոտ տալիս ու դառնում. ասենք Ի՛նչ սովորույթ. Ճշմարիտն այն էր, որ Նազարը վախենում էր գիշերը մենակ դուրս գալ և դրա համար էլ ամեն անգամ ասում էր կնկանը, թե կնի՛կ դու ճրագը բռնե, լույս արա, ես տեսնիմ իշու առաջը բան կա՞, թե ոչ:

Կնիկը ճրագը բռնել էր: Նազարը դուռը բացեց. ամառվա երկնքի երեսին շողին էին տալիս ոսկե աստղերը:

Կնի՛կ, ա՛յ կնիկ, թե որ բախտ ունենամ՝ մեծ մարդ կդառնամ ու էս աստղերի համրանքի չափ ոսկի կունենամ...

- Դու իշուն նայե, քեզնից բան դուրս չի գա:

- Ի՛նչ ես ասում, թե որ բախտն ուզենա, ինձնից մեծ մարդ դուրս չի՞ գա...

- Հա՛, հա՛, թե որ բախտն էլ ուզենա, էլի քեզնից մարդ դուրս չի գա, ու՞ր մնաց, թե մեծ մարդ:

- Հաստատ՞տ, - վիրավորված հարցրեց Նազարը:

- Հաստատ՛տ ու հաստատ՛տ, փախքոտ:

- Ձե՛նդ կտրե, - գոռաց Նազարը:

- Կորի՛, գնա՛, հերիք մեծ - մեծ խոսիս, հոգիս հանեցիր, հարբած լուպպագ, -
ասաց կնիկը, իսկույն տուն մտավ և դուռը ամուր փակեց:

Խեղճ Նազարը մնաց դուրսը. վախից դողում էր:

- Էս էլ իմ բախտից. որտե՞ղ է տեսած, որ կնիկը մարդուն դուրս անե:

- Քեզ պես մարդը չունենամ էլ կլինի, - ձայնեց ներսից կնիկը, - ահա՛ն, ա՛ն
թուրդ, առ մահակդ ու հայդե՛, էլ աչքիս չերևաս: - Եվ դռան ճեղքի միջով դուրս
ձգեց Նազարի գենքերը, գրիչն ու մելանը, գդակն ու թաշկինակը:

- Կնի՛կ ջան, ես ու՞ր գնամ էս կես - գիշերին, - աղաչեց Նազարը:

- Գրողի ծոցը, ու՞ր կուզես գնա...

Նազարը աղաչեց, պաղատեց, հնար չեղավ:

- Ա՛յ քեզ բախտ, - տխուր - տխուր ինքն իրեն խոսեց Նազարը և իշու կողքին, չոր
աղբի պես պառկեց ու չիմացավ, թե ինչպես քնեց:

Արևը դեռ չէր ծագել, երբ Նազարը խայթվածի պես զարթնեց. իշաճանճերը
թափվել - դժդժում էին նրա քիթ ու բերանի վրա, ուտում, կծում, քցքցում էին խեղճ
Նազարին:

Նազարը գայրացած, քնաթաթախ՝ տարավ - բերավ ափով ամուր զարկեց իր
քթին ու բերանին: Ու մեկ էլ տեսավ - ճանճե՛ր, գագանի չափ խոշոր ճանճե՛ր,
ամենքը սատկած, ջարդ ու եղած, իրար վրա թափվել են գետնին:

Նայեց... Ինչքա՛ն շատ , հարյուր հատ, ավելի, ավելի, հազարի չափ, համրանք
չկա...

- Տո՛, ես տղամարդ եմ եղել, մեկ զարկով հազարը սպանեցի...

Ու մեկեն ոտքի ելավ, կարմիր մեծ թաշկինակը փռեց, մատները թաթխեց մելանի
մեջ ու մեծ տատերով վրան գրեց. -

«Աղա Նազար, Աղա Նազար,

Որ մեկ զարկով ջարդի հազար»:

Դրոշակի պես թաշկինակը կախեց մահակի ծայրից, թուրը կապեց մեջքին,
նստավ իշուն, չիբուխը դրեց բերանը ու, ծուխը ամպի նման բաց թողելով ասաց.

- Հողը էն տղամարդու գլխին, որ կնկա անուն կուտա:

Ու Նազար, դու՛, Աղա Նազար, էշը քշեց, ընկավ մեծ ճամփան ու գնաց դրոշակը
ձեռքին, թուրը մեջքին, չիբուխը բերնին, գլուխը՝ բարձր, փափախը ծոծրակին,

հայարտ, աղավայել...

Անցորդները, թե՛ ոտավոր, թե՛ ձիավոր, տեսնում էին Աղա Նազարին, էշն ու թուրք, զարմանքով կարդում էին դրոշակը և վախից սասանում:

- Անա՛ն, Աղա Նազար, ոտքդ պագենք, խղճա՛ մեզ, խեղճ մարդիկ ենք, - աղաչում էին ճամփորդները:

- Գնացե՛ք ձեր ապրուստի հետևից, - հրամայում էր նա և ամենքից մի քիչ հարկ էր վերցնում, որից հաց ու ծխախոտ, որից օղի ու շամիչ և ուրիշ մանր - մունր բաներ: Գնում էին անցորդները թե՛ ոտավոր, թե՛ ձիավոր և իրենց գնացած տեղերում պատմում էին Աղա Նազարի կտրիճության և բարության մասին: Գնում էր Աղա Նազարը և խոսում էր ինքն իրեն հետ. «բախտն է բերում սրանց իմ դուռը. թե որ բախտն ուզենա, ոսկու քարվաններ կբերե, առջևս կթափե»:

Ասելն ու կատարվելը մեկ եղավ:

Աղա Նազարը նոր էր մի ձոր իջել և ձորից ելել, մեկ էլ տեսավ, որ սարի փեշերով փոշի է բարձրանում ու փոշու միջից զր՛նգ հա զր՛նգ, զր՛նգ հա զր՛նգ շորորալով մի քարավան է գալիս. էն էլ ի՛նչ քարավան, գլուխը սարի տակն է, պոչը սարի գագաթի ամպերի միջից նոր է ծայր տալիս:

«Թե որ բախտս բանի՛ էս քարվանը իմս կլինի»:

Քարվանը մոտեցավ: Աղա Նազարը քարվանապետի կեռ թուրն ու երկայն նիզակը տեսավ թե չէ, վախից ճանապարհի կողքին մի ժայռի հետև կուչ եկավ: Քարվանը եկավ, հասավ ժայռի դիմաց. մեկ էլ հանկարծ քարվանապետի աչքին դիպան իշու սուրուլիկ ականջները ու դրոշակի ծայրը, և գոռաց.

- Ո՛վ ես, մա՛րդ, թե սատանա...

Լսեց Աղա Նազարը, մագ մնաց լեղին պատովեր: «Էստեղ խելքի ու կտրիճության տեղ չէ. բախտի տեղ է», - հագիվ կարողացավ մտածել և, թաքստոցից ելնելով, ցցվեց քարվանի առաջը ու բարձր ձայնեց.

Ես եմ, Աղա Նազար,

Որ մեկ գարկով ջարդե հազար:

Քարվանապետը նայեց դրոշակին, զարմացավ լսեց նրա ուժով ձայնը, վախեցավ ու վախից գլուխը կորցրած՝ իրեն ուղտի վրայից վայր ձգեց Աղա Նազարի ոտների տակ:

- Աղա՛ Նազար, քո բախտն եմ ընկել. քարվանը քեզ մատաղ, իմ ու ընկերներիս կյանքը բաշխե. խեղճ մարդիկ ենք՝ վարձով ծառայողներ...

- Բաշխեցի, - խրոխտ պատասխանեց Ադա Նազարը, - գուր արունք անել չէ իմ ուզածը:

Քարվանապետի ընկերներն եկան խոնարհ գլուխ տվին Ադա Նազարին ու քարվանը բեռներով հանձնեցին նրան:

Նազարը շատ ուրախացավ: Նայեց ուղտապաններին որ խեղճ - խեղճ կանգնել էին ` վեհանձնությունը բռնեց, ամեն մի ուղտապանին մեկական ուղտ նվիրեց իրենց բեռով, իսկ քարվանապետին` երկուսն ավելի:

Գնացե՛ք, ձեր երեխաները պահեցեք, և քարվանի տերերին ասացե՛ք, թե քարվանը Ադա Նազարը տարավ: Մի՛ք վախենա:

Ուղտապանները երկնից –գետինք շնորհակալ եղան: Ուրա՛խ - ուրա՛խ գնացին` աշխարհքով մեկ փառաբանելով Ադա Նազարի քաջությունն ու բարությունը: Ադա Նազար, հիմա հաստատ որ Ադա Նազար. էշը նստած անցավ քարվանի գլուխն ու մեն մենակ հետևից քարշ տվեց քարվանը` կուշտ ու կուռ ծխելով շիբուխը ու հետն էլ բարձր - բարձր խոսելով.

«Ես ասում էի չէ՞, թե բախտն է բանը. խելք, կտրիճություն դատարկ բաներ են. էդպես եղա՞վ, - էդպես էլ եղավ: Հիմի, ա՛յ Ադա Նազար, քարվանդ տար քաղաք, ծախի, քեզ համար մեկ քյոշք ու սարայ շինի՛ր, ընկի՛ր կաղքիդ, առքով - փառքով ապրի՛ր»...

Ու գնաց Ադա Նազարը, շատ թե քիչ, ճամփան գիտե, մտավ մի ուրիշ թագավորի հողը: Դու մ՛ի ասիր` էդ տեղերը ավազականոց են եղել. Ադա Նազարն էլ միամիտ միամիտի պես:

Ավազակները ճանապարհի եզերքներին որսկան շների պես դարան մտած` աչք էին պահում գնացող - եկող ճամփորդներին կողոպտելու համար. հենց որ տեսան` մեծ հարուստ քարավան է գալիս, ուրախությունից սրտները ճախր ելան, բայց երբ մոտեցավ քարվանը, ավազակներից գրաճանաչը կարդաց դրոշակը, և իմացան, որ Ադա Նազարինն է քարվանը - վրաները ջուր մատվեց: «Ադա Նազարն է, պահո՛, անունը լսել էինք, հիմի ինքն է... », - ավազակները վախով ասում էին իրար: Խորհրդի նստան իսկույն: - «Էս չեղած բան է. մեն - մենակ, անձայր քարվանի գլուխն անցած, ո՛չ պահապան, ո՛չ օգնական, տեսիլք է ախպե՛ր»:

Տո՛, ի՛նչ տեսիլք, հաստատ բան է:

Աղա Նազարը կամ դևի ուժ ունի, կամ սատանի հնճարք:

Տղերք, լավն էն է, թողնենք երթա, գլուխներիս փորձանք չգա...

Ավագակապետը վերջ տվեց վեճին: - «Աղա Նազարը, ասաց նա դևի ուժ էլ ունի, սատանի հնճարք էլ. թե չէ՛ էս քոտտ իշով անցել է հազար ճամփա. էս ժանգոտ հին թրով չար ու թշնամու է սասանացրել: Հանաքի տեղ չէ: Լավն էն է՛ երթանք, մեր թրերը դնենք Աղա Նազարի ոտքերի տակ, խնդրենք, որ դառնա մեր պետը. նրա անունով աշխարհք կտիրենք»: Ամենքը մեկ խոսք եղան, ու քառասուն հոգին մեկ մարդու պես եկան, գլուխ տվին ու թրերը դրին Աղա Նազարի իշու ոտքերի առջև:

Աղա Նազարը դեռ գլխի չէր ընկել, երբ ավագակապետը ասաց.

Աղա՛ Նազար, Աղա՛ Նազար, մենք ամենքս, քառսուն ընկեր - տղերք, էսուհետ քո ծառան ենք: Էս կտրիճների պետը ես եմ. հիմի տեսնում եմ, որ դու ես միակ արժանավորը՝ մեր գլուխ - գլխավորը լինելու:

Ապրի՛ք, տղերք, - ասաց Աղա Նազարը հանգիստ ձայնով ու թուքը սրբելով, - որ մենակ մեկ զարկով հազարն եմ ջարդում, ձեզ հետ մեկտեղ հիմա հարյուր հազարը չեղածի պես . մեր դեմ՝ էլ աշխարհք չի կարող կանգնի:

Ավագակները Աղա Նազարին թոցրին, տարան իրենց բերդը, որ արծվի պես թառել էր հեռու սարի գլխին՝ աչքերը ամեն կողմ սրած:

Նստեցրին նրան փառքով օջախի վերին գլուխը, թանկագին գորգի վրա, համեցրին քիրագի չիբուխը ու բարև բռնած կանգնեցին ոտքի:

Բերին ընտիր խորտիկներ և ազնիվ գինիներ: Աղա Նազարը նստել էր հպարտ ու բախտավոր:

Ավագակների պետն ասաց.

Աղա Նազար, դու քո աղայությունդ վայել, հանգիստ նստիր, քո անունը մեր վրա լինի, հերի՛ք է:

Ու քառասուն ավագակները Աղա Նազարի անունով զարկում էին քոչ ու քարավան, արշավում էին գեղ ու քաղաքներ, կտրում, թափում, ավար առնում ու հարկ դնում վրաները: Աղա Նազարի անունը թնդում էր ամեն տեղ.

Ժողովուրդները ահ ու սարսափի մեջ էին:

Մի օր էլ հավաքվեցին գյուղ ու քաղաք. գնացին թագավորի մոտ գանգատ, թե չգիտեք ո՞վ է մեր թագավորը, ու՞մ պիտի հարկ տանք. երկու թագավորի հարկ

չենք կարող տալ. մեռա՛նք, մեռա՛նք. կամ դու եղիր հաստատ թագավոր, կամ երթանք Աղա Նազարի դուռը:

Թագավորն էլ գորք հավաքեց ու եկավ մի գիշեր բանակ դրեց Աղա Նազարի բերդի դիմաց: Առավոտ կանուխ ավագակները տեսան գորքը ու եկան ասացին Աղա Նազարին.

- Աղա Նազար, որ մեկ զարկով ջարդես հազար, դու էս մեծ օրվա համար էիր մնում , որ փառքդ շատանա, անունդ ծովեր անցնի: Թագավորն եկել, անթիվ, անհամար վրան է զարկել. կռիվ է ուզում:

Վախից Աղա Նազարի սիրտը սկսեց դողալ ու , չիբուխի ծուխը բերնից հագիվ դուրս քշելով, ասաց.

Շատ լավ, պատրաստվեցեք երթանք: Ու իր մտքում խոսում էր. «Էստեղ ի՞նչ կտրիճության տեղ է . քանի՞ գլուխ ունիս թագավորի գորքի դեմ ելնելու, բախտն է բանը, բախտ որ ունենամ... »:

Թագավորի գորքը իրար անցավ: Բոլոր զինվորները վաղուց արդեն հազարավոր մարդկանց բերանից լսել էին Աղա Նազարի աննման քաջության, խելքի ու վեհանձնության մասին: Հիմա որ բերել էին նրանց Աղա Նազարի հետ կռվելու՝ բարձրաձայն ասում էին՝ ինչպե՛ս դուրս գնաս Աղա Նազարի դեմ, որ մեկ զարկով հազար կջարդես: Մենք չենք կռվի. Թող Աղա Նազարն ու մեր թագավորը իրար հետ կռվեն. ով որ հաղթեց , թող նա լինի թագավոր: Եվ գորքը բոլորով մեկ հայտնեցին թագավորին, թե թող ինքը մենակ երթա Աղա Նազարի դեմ, Աղա Նազարն էլ մենակ գա թագավորի դեմ . թագը քաջին կվայելե, գուր արյուն թափելու ի՞նչ պետք կա: Մենք կռվողը չենք...

Պատգամավորներ ուղարկեցին այս մտքով Աղա Նազարի մոտ:

- Շա՛տ լավ, թող էդպես լինի, հաշիվը մեկ է, - պատասխանեց կտրիճ Աղա Նազարը՝մտքի մեջ իրեն ասելով - « Ճարս ի՛նչ»:

Թագավորն էր. հրեղեն ձին նստած, ահագին փայլուն թուրը քաշած՝եկավ խրոխտ կանգնեց դաշտի միջին:

Ավագակների պետը իր նժույգ - ձին բերեց, որ Աղա Նազարը նստի, Աղա Նազարը մերժեց, ասելով՝ պետք չէ՛:

Տվեց իր երկաթ կտրող թուրը, Աղա Նազարը մերժեց, ասելով՝ պետք չէ՛:

Հավաքված ժողովուրդն ու գորքը այս բանը տեսնելով շատ զարմացան:

Աղա Նազարն էլ սև էշը նստած, մեկ ձեռքին դրոշակը, մյուս ձեռքին ժանգոտ թուրը՝ եկավ կանգնեց թագավորի դեմ հանդիման:

Թագավորը նայեց Ազա Նազարին – նրա կերպարանքը, էջն ու թուրը, մտածեց. - «Հը՛մ, հասկացանք. Ադա Նազարի կտրիճությունը իր խելքի մեջն է: Էստեղ ուժի տեղ չէ: Պետք է նայեն, ինչ որ նա անե, Էն էլ ես կանեն»:

- Դու՞ ես Ադա Նազարը, - հարցում արավ թագավորը:

- Ադա Նազարի նման չե՞մ, ինչ է, չե՞ս տեսնում, կարդա դրոշակս, - ասաց Ադա Նազարը: Ծնկները դողացին ու վախից գլուխը թեքեց, պահեց իշու պարանոցի տակ. - «հիմի կգարկե, հիմի կգարկե» - սարսափով մտածում էր Ադա Նազարը: Այնինչ թագավորն էլ Ադա Նազարի պես գլուխը պահել էր ձիու պարանոցի տակ սրտատրոփ ապաստում էր: Ադա Նազարը տեսնելով, որ զարկը ուշանում է, ուզեց իմանալ, թե ի՞նչ կա. տեսավ, որ թագավորն էլ իրեն պես վախեցել է... ու մեկ էլ աչք չթարթած՝ թռավ գետին ու ժանգոտ թրով, ձեռքի բոլոր թափով, տու՛ր թե կուտաս, տու՛ր թե կուտաս թագավորի գլխին, վզին... թագը գլորվեց վար: Թագավորը ժամանակ չունեցավ գլուխը վեր բարձրացնելու, ոտները ասպանդակից հանելու. Ադա Նազարը զարկում էր, հա զարկում, իսկի միջոց չէր տալիս. Թագավորը թուլացած փովեց գետնին. պատռված գլխից արյունը բխում էր աղբյուրի պես:

Ադա Նազարը մեռած թագավորի քազը վերցրեց, դրեց իր արյունոտ թրի ծայրին, բռնեց բարձր, ցույց տվեց գործին, ժողովրդին և իր ավագակներին:

Ապրած կենա մեր նոր թագավորը, անհաղթելի Ադա Նազարը, - որոտաց գործը և փողերն ու թմբուկները թնդացրին լեռ ու ձոր:

- Ապրած կենա մեր մեծը, մեր իմաստուն թագավորը՝ Ադա Նազարը, - ուրախ - ուրախ գոչեցին ավագակները:

Եվ գորքն ու ավագակները վազեցին դեպի Ադա Նազարը: Զինվորները գենքերը դրին Ադա Նազարի ոտքերի տակ, գլուխները խոնարհեցին գետին, հպատակության երդում տվին: Հետո թագավորի թագը դրին Ադա Նազարի գլուխը, ծիրանին ձգեցին ուսերի վրա և իրենց վահանների վրա բարձրացրած՝ երգով ու պարով տարան թագավորանիստ քաղաքը:

Ժողովուրդը՝ մայր ու մանուկ, ծեր ու երիտասարդ, դիմավորելու էին եկել Ադա Նազարին: Եվ ամենքը մեկտեղ ծունկի իջան, հպատակության երդում տվին: Գուսանները առաջ եկան և երգեցին.

Ադա Նազար մեծ թագավոր,

Բարձրդ, գահրդ շնորհավոր.

Հազար տարի ապրած կենաս,

Ու հետո էլ մահ չունենաս:

Խելքով, շնորհքով, փառաց փառքով

Անցնես, դառնաս մեր երկնքով,

Դու, մեր արև պայծառ շողա,

Մեր թշնամին տեսնի, դողա:

Շվաքիդ տակ ապրինք անվախ,

Թուրրդ կտրե թե՛ աջ, թե՛ ձախ:

Թո՛ղ երկիրդ անծայր լինի,

Արևն այնտեղ մայր չմտնի:

Աղա Նազար, մեծ թագավոր,

Թուրրդ, թագրդ շնորհավոր,

Ապրիս հազար, Աղա Նազար,

Որ մեկ գարկով ջարդես հազար:

Մեծ հանդեսներով, հաղթական ու ծաղկեպսակ կամարների տակով տարան

Աղա Նազարին քոշք ու սարայր:

Լողացրին վարդաջրով, անուշաբույր յուղերով օձեցին ոտքից գլուխը, փղոսկրե սանրով մազերը սանրեցին, հագցրին գոհարազարդ արքայական զգեստներ և խնդրեցին գահ բարձրանալ:

Դրոշակը տարան քոշք ու սարայի դարբասի ճակատին բարձր կանգնեցրին, որ հաղթական ծածանի հպատակների վրա՝ որպես հովանի, թշնամիների վրա՝ որպես սարսափ:

Թուրը կախեցին գահի վերևը՝ նախկին թագավորների սխրագործ թուրերի մեջտեղը: Ազնիվ էշն էլ, որ իր տիրոջ փառքի մեջ իր արդար բաժինն ուներ, փաթաթեցին ոսկեթել ծածկոցներով, տարան արքայական ախտոը, տեղ տվին նժույզների վերևը ու մտորքի մեջ անպարպելի գարի՝ ընտիր, հատ - հատ մաքրած: Պարտված թագավորի չքնազ թագուհին եկավ, խոնար գլուխը վեր բերեց նոր թագավորին և ասաց.

Շնորհավոր լինի թագդ, Աղա Նազար, դու իմ թագավոր, դու իմ անհաղթ ամուսին: - Եվ Աղա Նազարը թագավոր – ամուսնու պես գրկեց թագուհու նազուկ մեջքից և տեղ հրամցրեց իր աջ կողքին :

Տերության ամբողջ ժողովուրդն ընկավ մեծ ցնծության մեջ՝ այսպիսի խելոք ու հզոր թագավոր ունենալու համար:

Աղա Նազարն էլ իր ավագակներին կարգեց մեկին վեզիր, մյուսին՝ նազիր,

մեկին՝ դահճապետ, մյուսին՝ գանձապետ, մեկելներին՝ գորապետներ ու նահանգապետներ:

Աղա Նազարը նստել հանգիստ թագավորում է, վեզիր ու նագիրը կառավարում են երկիրը և օրենքներ հնարում, դահճապետը գլխատում է օրինազանցներին, իսկ գանձապետը Աղա Նազարի պատվերով փող է կտրում: Չորապետները նոր հողեր են կցում տերության հին հողերին, նահանգապետները գանձերի վրա նոր գանձեր դիզում:

Աղա Նազարի համբավը տարածվել է ամեն կողմ: Նրա հին կնիկն էլ լսեց այդ համբավը, եկավ կարոտով գրկեց փառապանծ ամուսնուն, գովեց նրա խելքն ու շնորհքը և թագավորական հրամանով նստեց նրա ձախ կողքին:

Եվ տարի բոլոր հազար ու մեկ ջահերով լուսավորված էին Աղա Նազարի քյոշք ու սարայները, տարի բոլոր խնջույք կար մարմարե կամարների տակ:

Դուրսը թնդում էին գորքի կեցցենները, և թմբուկները՝ որոտում թագավորի փառքի համար: Բազմել էր Աղա Նազարը գահի վրա, թագը գլխին, ծիրանին ուսերին, չքնաղ թագուհին աջ կողքին, իրեն կնիկը ձախ կողքին:

Ոսկե սկուտեղներով շնաշխարհիկ պտուղներ և անուշեղեններ էին մատուցում: Թագավորի ոտների տակ շարվել էին տերության մեծամեծերը և նրանց գեղեցիկ կնիկները:

Մետաքսե բարակ քողերի մեջ մշուշված սիրուն աղջիկները և ոսկեզանգուր մանկլավիկները պարում էին ու երգում:

Աղա Նազարը ծխում էր մարգարտե չիբուխը ու բյուրեղե գավաթով խմում քառասուն տարվա գինին:

Խմում էր գինին ու շոյում էր նագելի թագուհու այտերը և մեղմիկ ասում ականջին.

- Տեսա՞ր, թագուհիս ես ինչ խելոք ու կտրիճ մարդ եմ. գգիր տեղից ելա, հաղթեցի թագավորին, , դառա թագավոր: Աշխարհքիս երեսին բախտ - մախտ դատարկ բաներ են, խելք ու կտրիճություն է մենակ պետք:

Թագուհին մանրիկ ժպտում էր ու մարմարե այտը դեմ անում աղա Նազարին. քաջ ու կտրիճ Աղա Նազարն էլ անուշ պաչ էր անում ու խմում քառասուն տարվա գինին:

Խմում էր ու դառնում իր կնկանը, բոթում էր նրա կողքը ու փափսում ականջին.

Տեսա՞ր, կնիկ, ինչպես թագավոր դառա: Բա՛ ես չէի՞ ասում, թե խելք ու կտրիճություն դատարկ բաներ են աշխարհքիս երեսին. Մարդս բախտ պետք է ունենա, մենակ բախտ...

Ծիծաղում էր կնիկը ու կարմիր թուշը դեմ անում Ադա Նազարին. բախտավոր Ադա Նազարն էլ գգիրի իրեն հին սովորության պես կծում էր կնկա թուշը ու խմում քառասուն տարվա գինին:

Հետո թիկն էր տալիս գահի բեհեգյա բարձերին, ծխում էր մարգարտե չիբուխը և միտք էր անում աշխարհքի բանը ու քա՛հ - քա՛հ ծիծաղում:

Եվ մինչև այսօր էլ կա ու կենդանի է Ադա Նազարը. նստել է գահի վրա, ծխում է մարգարտե չիբուխը և միտք էր անում աշխարհքի բանը ու քա՛հ - քա՛հ ծիծաղում...